

нових, нещодавно “спокійних” регіонах світу. Такі терористичні атаки виходять за межі традиційного сприяння тактики та стратегії ведіння бойових дій в контексті міждержавної війни.

Як правило, провідниками *асиметричних атак* стають не держави безпосередньо (хоча з ймовірною іноземною державною підтримкою та завдяки внутрішній політичній опозиції), а озброєні угруповання окремих індивідів — політичних екстремістів, які можуть бути досить чисельними. *Асиметрична війна*, як правило, розгортається між недержавним суб’єктом та державою, що й зумовлює “асиметрію” у протидії. Це перетворює протистояння в справжню війну, війну “асиметричну” та, як наслідок, антитерористичну. В 1990-тих роках найбільш напружена *асиметрична війна* почалася у Чечні, а зараз йде в Іраку з залученням як в тому, так й в іншому випадку цілої низки *асиметричних атак* — терористичних заходів: від захоплення заручників до прямого збройного зіткнення.

А найбільш потужна та сама нетипова, навіть унікальна *асиметрична атака* була здійснена саме 11 вересня 2001 року, коли для підготовки терактів була застосована поширена світова терористична мережа “Аль-Каїда”, захоплені заручники та великі цивільні літаки, зруйновані символи американського добробуту неочікуваним самою потужною, як вважалося, системою безпеки й оборони засобом. При цьому, декілька терористів-смертників убили майже три тисячі людей, запустивши смертельний механізм на декілька годин для тих, хто навіть й не планувався стати метою вбивства безпосередньо — насамперед пожежники та інші рятувальники біля Всесвітнього торговельного центру у Нью-Йорку.

Як наслідок, була продемонстрована потужна рішучість США “дати бій” світовому тероризму. Деякі політичні лідери з огляду на Білий Дім почали формувати зовнішньополітичну стратегію в координатах боротьби з невидимим, за великим рахунком, ворогом. Автоматично майже все світове співтовариство фактично складало тест щодо перевірки лояльності до єдиної наддержави США, відповідаючи на питання “асоціювати себе чи ні членом антитерористичної коаліції”. Ставлення до міжнародного тероризму як до спільного ворога поставило питання до теоретичного та практичного наповнення сучасної зовнішньої політики окремих держав. Така дилема розвивається у напрямку їх готовності свідомо, за своєї ініціативи брати участь у “асиметричних війнах 11 вересня” та нетипових для традиційних війн бойових діяч на початку XXI століття. Перший тест вже пройшов — спочатку в Афганістані, а після й в Іраку.

Мінливий характер сучасної війни з терором динамічно відображується в чисельних практичних консультаціях, наукових зустрічах та суспільно-політичних дискурсах у засобах масової інформації всього світу. Найбільш типове порівняння та оцінки щодо сучасної, нетрадиційної, *асиметричної війни* в Іраку в самих США поширюється на досвід війни американських солдат у В’єтнамі. Прихильники саме такого порівняння із зрозумілих причин внутріполітичної боротьби є, насамперед, у таборі американських демократів.

Порівняння в’єтнамської війни з іракською доцільне з багатьох приводів й важливе для США саме тому, що обидві війни є найбільш потужними наземними військовими кампаніями Сполучених Штатів після Другої світової війни. Але в’єтнамська війна переживає зараз новий етап ретельного вивчення не тільки для переоцінки окремих військових місій, тактики та стратегії бою в контексті необхідного додаткового досвіду традиційної, хоч і обмеженої, війни. В’єтнамська війна опинилася знову в центрі уваги експертів у зв’язку з головним наслідком війни для всіх американців та національної свідомості — “в’єтнамським синдромом”: страх як масових, так і одиничних людських втрат під час бойових дій, для чого Сполученні Штати повинні уникати військових операцій за межами країни (під час війни в В’єтнамі, нагадаємо, загинуло близько 58000 американських солдат) [6, 664]. А саме на це — чисельні людські втрати — й спрямована більшість *асимет-*

ричних атак, про що йшлося вище. І справа не в тому, що зараз в Іраку професійні військові, а не призовники, як за часів В'єтнаму. Більш важливим є співвідношення щоденних військових втрат сил коаліції та американських солдат в Іраку з руйнівною дією актуального “в'єтнамського синдрому” іракського зразку, який не дає спокою американському суспільству в час справедливої абсолютизації окремого людського життя та демократичних цінностей, заради яких офіційно США, між іншим, саме й воює в Іраку.

Так, тільки за офіційними даними станом на 1 грудня 2005 року в Іраку з березня 2003 року — початку воєнної операції — загинуло 1437 військових збройних сил США, близько 11000 зазнали поранення, ще більше 150 військових странучасниць антитерористичної коаліції були вбиті, у тому числі 17 українських миротворців [7]. Між тим, такі втрати в Іраку дорівнюють десь середньорічним втратам радянських військових під час Афганської кампанії СРСР у період з 1979 по 1989 рік (більше, ніж 15000 радянських солдат загинуло, 35000 були поранені, 311 пропали без вісті) [8, 69]. І це при тому, що сукупні руйнівні можливості противників були значно більшими, що нагадувало повномасштабну війну двох держав. Невипадково американські конгресмени-демократи ініціювали вже декілька разів за останні два роки відставку міністра оборони США Дональда Рамсфелда. Але він не тільки вистояв, а й залишається на своєму посту в час, коли деякі інші дійові особи іракської кампанії з адміністрації президента пішли у відставку як до, так й після останніх президентських виборів в США у 2004 році.

Безумовно, чисельні атаки демократів на Джорджа Буша напередодні президентських виборів (включаючи скандали саме з приводу та мотивації введення військ в Ірак) можна пояснити запеклою боротьбою з республіканцями за Білий Дім, де всі засоби добрі, тим більше коли критика стосується непопулярної політики на Близькому Сході. Саме з огляду на це й збудував свою передвиборчу кампанію головний суперник Джорджа Буша демократ Джон Кері. Як з'ясувалося пізніше, нещадна критика війни в Іраку не тільки не допомогла демократам, а й зіграла на користь сорок третьому президентові Бушу. У протидію критиці, Буш зміцнив свої позиції як справжній патріот та лідер американського народу в умовах глобального виклику безпеці з боку світового тероризму. В процесі доктринального оформлення стратегії зовнішньополітичної стратегії США на початку XXI століття під час *війни з терором* були визначені небезпечні регіони та окремі “країни-вигнанці”, так звана “вісь зла”, яка спирається на недемократичні режими. По суті, *війна з терором* заради поширення демократії перетворилася в сучасну американську державну ідеологію на довгострокову перспективу і додала певного політичного капіталу Джорджу Бушу на наступні чотири роки президентства. Так чи інакше, зараз можна лише згадувати про “неоптимістичну” тенденцію для Буша з точки зору його прихильників та критиків в окремі передвиборчі періоди. Тільки рейтинги та тенденції — це ніщо, коли мова йде про боротьбу зі світовим тероризмом, ворогом, якого важко навіть ідентифікувати, але це такий виклик, який змушує консолідуватися окремі нації й робить політику, особливо внутрішню, справою іноді ірраціонального.

Нещадна критика не самого видатного за особистими якостями президента Америки та гра рейтингів у США, послаблення Євroatлантичної єдності, погіршення стосунків з лідерами ЄС, більш сприятливе ставлення Білого Дому до політики Росії у Чечні, ніж раніше, скандали навколо персони Буша в шедевр документалістики Майкла Мура і з недійсною інформацією ЦРУ щодо мотивів вторгнення напередодні війни, офіційне визначення щодо відсутності ядерної зброї на території Іраку, зростаючі військові витрати та бюджетний дефіцит і постійні втрати військових в Іраку — це лише декілька негативних наслідків великої геополітичної війни Джорджа Буша для США. Але не особисто для Буша. І саме такого президента американське суспільство переобрало на другий строк навіть з більш рішучим відривом від конкурента-демократа, ніж у перший раз у 2000 році. Біль-

ше того, на початку другого президентського строку місце голови Державного департаменту “поміркованого” Коліна Пауелла зайняла більш рішуча в боротьбі зі світовим тероризмом Кондоліза Райс, військова складова близькосхідної політики США тільки нарощуватиметься завдяки політичному тиску на Сірію та Іран незмінних прихильників силових методів шефа Пентагону Рамсфелда та віце-президента Чейні. Навіть у своїй інавгураційній промові 20 січня 2005 року Джордж Буш фактично зосередив увагу саме на поширенні демократії та свободи у світі під керівництвом США (що так чи інакше пов’язано з планами подальшої боротьби й з міжнародним тероризмом, хоча й без прямого його згадування в промові), і нічого не було сказано про перспективи внутрішньої політики та проблеми соціально-економічного розвитку Америки на наступні чотири роки [9]. Більш концентровано Джордж Буш торкнувся сучасної політики США на Близькому Сході та проблем світового тероризму вже за два тижня — 3 лютого 2005 року у другій за значенням щорічній промові “Про стан країни” [10]. Саме шанування загиблих солдат в Іраку наприкінці промови стало своєрідним мостом у майбутні силові заходи налагодження демократії у світі й наступного року.

І це в умовах, коли перспективи мирного врегулювання в пост-Саддамовському Іраку в середньостроковій перспективі марні, що, до того ж, веде до додаткових військових витрат в декілька сотень мільярдів та ще більшого дефіциту бюджету, нових людських втрат та загостренню “в’єтнамського синдрому” з іракською специфікою. Специфіку вже “іракському синдрому” може додати й таке питання, яке постає не тільки перед військовими збройних сил США, які не повертаються в Ірак після відпустки й ховаються в Канаді: “З ким і за що ми воюємо в Іраку?” Поруч постає й інше питання, більш глобальне: “Чи став світ більш небезпечним внаслідок силового американського втручання в справи Іраку?” Навряд, з огляду на те, що *асиметрична війна* триває, продовжують гинути іракці та представники сил антитерористичної коаліції, а чисельність терактів йде в гору.

Можна сперечатися, чи існує справжня загроза міжнародного тероризму і міжнародний тероризм як явище взагалі, чи деякі політики вміло використовують загрозу міжнародного тероризму задля своїх цілей. Але те, що міжнародний тероризм — це актуальний глобальний виклик міжнародному співтовариству як з боку терористів, так і з боку тих, хто веде анти-терористичну боротьбу глобального геополітичного виміру в умовах нового світового порядку — є реальність.

Література

1. Евстафьев Д. Г., Чекалкин В. И. Опыт борьбы с терроризмом в США и интересы безопасности России // США: экономика, политика, идеология. — 1993. — № 12. — С. 3 — 11.

2. Гура В. К. Момент істини. “Війни 11 вересня”: Афганістан, Ірак... // Політика і час. — 2003. — № 4. — С. 54-58; Дудко И. Д. У рамках антитерористичної стратегії. Рада внутрішньої безпеки і департамент внутрішньої безпеки США: від адміністративних до політичних змін // Політика і час. — 2004. — № 12. — С. 50-56; Костенко Г. Ф. Малі війни партизан і терористів; Політика і час. — 2003. — № 2. — С. 35-38.

3. Сатановський Е. Я. Глобализация терроризма и ее последствия // Международная жизнь. — 2001. — № 9-10. — С. 17-25; Сафонов А. Е. Необходима глобальная система противодействия терроризму // Международная жизнь. — 2003. — № 1. — С. 34-42; Федоров Ю. Е. Глобальная паутина террора; Международная жизнь. — 2003. — № 3. — С. 50-59.

4. Гура В. К. Момент істини. “Війни 11 вересня”: Афганістан, Ірак... // Політика і час. — 2003. — № 4. — С. 54-58.

5. Quinion, Michael. World Wide Words: Asymmetrical Warfare // <http://www.worldwidewords.org/turnsofphrase/tp-asy2.htm>

6. *Encyclopedia of the United States in the Twentieth Century: in 10 Volumes / Stanley I. Kutler, editor in chief. — New York: Macmillan Library Reference USA, Simon & Schuster Company, 1996. — Vol. 2. — P. 664.*

7. *War in Iraq. Forces: U. S. & Coalition/Casualties. <http://www.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/forces/casualties/>*

8. Мильштейн М. А. Как принималось решение // США: экономика, политики, идеология. — 1989. — № 6. — С. 68-70.

9. *George W. Bush. President Sworn-In to Second Term. Inauguration 2005, January 20 // <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html>*

10. *George W. Bush. State of the Union Address. February 3, 2005 // <http://www.whitehouse.gov/stateoftheunion/2005/>*

С. В. Глебов

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
Центр международных исследований, кафедра международных отношений,
ул. Дворянская, 2, Одесса, 65026, Украина

“ВОЙНА С ТЕРРОРОМ” И “АСИММЕТРИЧНЫЙ” ОТВЕТ МЕЖДУНАРОДНОГО ТЕРРОРИЗМА

РЕЗЮМЕ

Главной особенностью механизма функционирования международного терроризма на современном этапе является его способность бросить вызов отдельным государствам и их коалициям, вести довольно успешную продолжительную *асимметричную войну* с превосходящими силами противника. Антитеррористическая коалиция в Ираке оказались под прицелом *асимметричных атак* террористов-смертников по всему миру, что только усложнило глобальную *войну с террором*. Эта война уже привнесла фундаментальные сдвиги во внутреннюю и внешнюю политику США и их союзников, а стратегия борьбы с международным терроризмом и смежными угрозами становится определяющим международные отношения фактором.

Ключевые слова: международный терроризм, война с террором, асимметричная война, асимметричная атака, США, Ирак, 11 сентября 2001 года.